

ENG QADIMGI YOZMA MANBALARDA TA'LIM-TARBIYAGA OID QARASHLAR

Shermatova Yorqinoy Hoshim qizi

Guliston davlat pedagogika instituti talabasi

yorqinoy0311@gamil.com

Xaitov Ortiqboy Tursunboyevich

Guliston davlat pedagogika institut

“Pedagogika va psixologiya” kafedrası stajor o‘qituvchisi

xaitovortiqboy71@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada eng qadimgi yozma manbalarda ta'lim-tarbiya masalalarining yoritilishi tahlil qilinadi. Xususan, “Avesto”, qadimgi Sharq yozma yodgorliklari hamda boshqa manbalarda inson kamoloti, axloqiy poklik, ezgulik va ma'naviy barkamollik g'oyalari qanday talqin qilingani ochib beriladi. Avestodagi “Ezgu fikr, ezgu so‘z, ezgu amal” tamoyili tarbiyaning asosiy mezoni sifatida ko‘rib chiqiladi. Muallif tomonidan zamonaviy ta'lim jarayonida ushbu qadriyatlarning ahamiyati haqida shaxsiy fikrlar ham bildiriladi.

Kalit so‘zlari: ta'lim, tarbiya, Avesto, ezgu fikr, ezgu so‘z, ezgu amal, ma'naviyat, qadimgi yozma manbalar, axloqiy tarbiya, barkamol inson

Аннотация: В данной статье анализируются идеи обучения и воспитания в древнейших письменных источниках. В частности, рассматриваются взгляды, отраженные в «Авесте» и других древневосточных письменных памятниках, раскрывается значение нравственной чистоты, духовного совершенства и гуманистических принципов. Принцип «Благая мысль, благое слово, благое дело» в Авесте рассматривается как основа

воспитания. Также представлены личные размышления автора о значении этих идей в современной системе образования.

Ключевые слова: образование, воспитание, Авеста, благая мысль, благое слово, благое дело, духовность, древние письменные источники, нравственное воспитание, гармоничная личность

Annotation: This article analyzes ideas related to education and upbringing found in the most ancient written sources. In particular, it examines moral and spiritual concepts reflected in the “Avesta” and other ancient Eastern manuscripts. Special attention is given to the principle of “Good thought, good word, good deed” as the foundation of moral education. The author also expresses personal views on the relevance of these values in modern education.

Keywords: education, upbringing, Avesta, good thought, good word, good deed, spirituality, ancient written sources, moral education, well-rounded personality

Ta’lim va tarbiya masalasi insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida muhim o‘rin tutgan. Eng qadimgi yozma manbalarda ham insonni komillikka yetkazish, uni jamiyatga foydali shaxs sifatida shakllantirish g‘oyalari ilgari surilgan. Bu manbalar nafaqat tarixiy ahamiyatga ega, balki bugungi ta’lim tizimi uchun ham muhim ma’naviy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Qadimgi Sharq sivilizatsiyalarida ta’lim asosan axloqiy tarbiya bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan. Misr, Bobil, Hind va Xitoy manbalarida kattalarga hurmat, halollik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi fazilatlar targ‘ib qilingan. Ta’lim jarayoni shaxsning nafaqat bilimli, balki odobli va mas’uliyatli bo‘lib shakllanishiga qaratilgan. Markaziy Osiyo hududida yaratilgan eng muhim yozma manbalardan biri— “Avesto”dir. “Avesto” zardushtiylik dinining muqaddas kitobi bo‘lib, unda

nafaqat diniy, balki axloqiy-ta'limiy qarashlar ham o'z aksini topgan. Ushbu manbada inson kamoloti uch asosiy tamoyil orqali ifodalanadi: ezgu fikr (Humata), ezgu so'z (Hukhta) va ezgu amal (Hvarshta). Ezgu fikr - insonning pok niyatli va toza qalbli bo'lishini anglatadi. Ezgu so'z - rostgo'y, adolatli va samimiy so'zlashni bildiradi. Ezgu amal esa yaxshi ishlar qilish, boshqalarga foyda keltirish, jamiyatga xizmat qilishni nazarda tutadi.

Bu uchlik zardushtiylik ta'limotining asosini tashkil etadi va tarbiyaning mukammal modelini ifodalaydi. Ya'ni inson avvalo fikrini poklashi, so'ng so'zini nazorat qilishi va amalda ezgulikni namoyon etishi kerak. Bu jarayon shaxsning ichki dunyosidan boshlanib, uning tashqi xulq-atvorida namoyon bo'ladi.

Menimcha, "Ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal" tamoyili bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Hozirgi zamon yoshlarini tarbiyalashda ham aynan fikr, so'z va amal birligi muhimdir. Agar insonning niyati toza bo'lsa, u hech qachon yomonlik qilmaydi. Demak, haqiqiy tarbiya avvalo qalb tarbiyasidan boshlanishi lozim.

Qadimgi hind manbalarida, xususan "Vedalar" da ham axloqiy poklik, ustozga hurmat va bilim olishga intilish ulug'langan. Xitoyning Konfutsiy ta'limotida esa kattalarga hurmat, jamiyat tartib-qoidalariga rioya qilish va o'z ustida doimiy ishlash g'oyalari ilgari surilgan. Bu ta'limotlarda ham insonning ichki madaniyati va axloqiy yetukligi asosiy mezon sifatida qaralgan. Ushbu qadimgi manbalarning barchasida umumiy jihat shuki, ta'lim faqat bilim berish emas, balki shaxsni har tomonlama tarbiyalash jarayonidir. Insonning ma'naviy olami, xulqi, mas'uliyati va jamiyatdagi o'rni doimo e'tibor markazida bo'lgan.

Men o'ylaymanki, qadimgi ajdodlarimiz ta'limni bugungidan ham kengroq ma'noda tushunganlar. Ular uchun bilim — bu faqat savod emas, balki to'g'ri yashash san'ati, ezgulik yo'lida yashash mezoni bo'lgan. Shu bois ham ularning merosi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolmoqda.

Shuningdek, qadimgi yozma manbalarda ta'lim jarayoni ko'proq ustoz-shogird an'anasi asosida olib borilgani alohida e'tiborga loyiqdir. Bilim berish jarayoni faqat nazariy ma'lumot yetkazish bilan cheklanmagan, balki hayotiy tajriba, amaliy ko'nikmalar va axloqiy tarbiya bilan uyg'un holda tashkil etilgan. Bu esa ta'limning hayot bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Inson jamiyatda o'z o'rnini topishi, mehnat qilishni o'rganishi va jamiyat qonun-qoidalariga hurmat bilan qarashi tarbiyaning asosiy maqsadi bo'lgan.

Qadimgi manbalarda oila tarbiyasiga ham alohida urg'u berilgan. Ayniqsa, "Avesto"da ota-ona mas'uliyati, farzandni halol, mehnatsevar va e'tiqodli qilib tarbiyalash zarurligi ta'kidlanadi. Farzand tarbiyasi jamiyat barqarorligining asosi sifatida qaraladi. Bu esa tarbiya masalasi faqat maktab yoki ustoz zimmasida emas, balki butun jamiyat zimmasida ekanligini anglatadi.

Bundan tashqari, qadimgi yozma merosda adolat, haqiqat va yaxshilik tushunchalari ta'limning ajralmas qismi sifatida talqin qilingan. Insonning komilligi uning bilim darajasi bilan emas, balki uning axloqiy fazilatlarini bilan belgilangani alohida ko'rsatib o'tilgan. Bu jihat bugungi kunda ham dolzarbligini yo'qotmagan. Chunki zamonaviy ta'lim tizimida ham bilim va tarbiya uyg'unligi muhim hisoblanadi.

Menimcha, qadimgi yozma manbalarni o'rganish orqali biz milliy pedagogik tafakkur ildizlarini chuqurroq anglaymiz. Bu manbalar yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularda ma'naviy immunitetni shakllantirish va ezgulik g'oyalarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, eng qadimgi yozma manbalarda ta'lim-tarbiya masalalari chuqur va mazmunli yoritilgan. Ayniqsa, "Avesto"dagi "Ezgu fikr, ezgu so'z, ezgu amal" tamoyili insonni barkamollikka yetaklovchi muhim mezondir. Ushbu qadriyatlar bugungi kunda ham yosh avlodni ma'naviy yetuk, mas'uliyatli va halol insonlar etib tarbiyalashda katta ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun qadimgi

yozma merosni o‘rganish va uni zamonaviy ta’lim jarayoniga uyg‘unlashtirish dolzarb vazifalardan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. “Avesto”. – Toshkent: Sharq nashriyoti.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat.
3. Pedagogika tarixi. Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. – Toshkent.
4. Konfutsiy. Hikmatlar to‘plami.
5. Vedalar (qadimgi hind yozma manbalari haqida ilmiy manbalar).